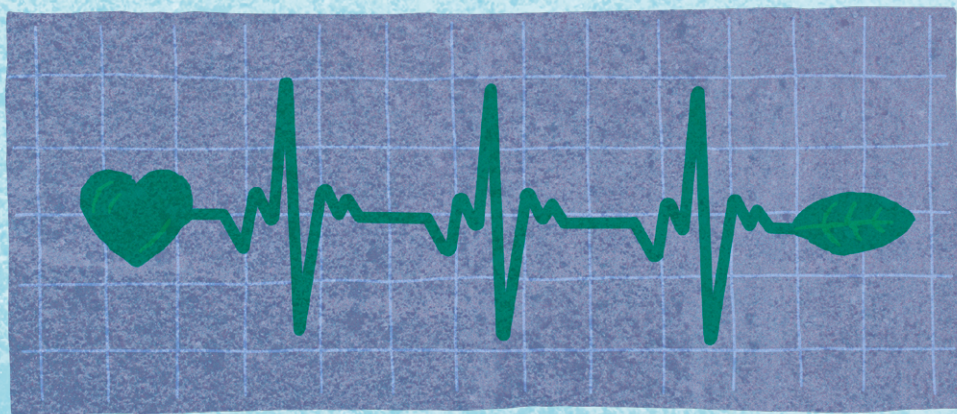

TABET AF EN VERDEN

- OM NATUREN, DIG OG EU

NATUREN OG BIODIVERSITETEN I EU

Natur og biodiversitet er i tilbagegang

Jorden oplever i dag den største masseuddøen i 65 millioner år, og arter forsvinder 100 til 1.000 gange hurtigere end før menneskets tid. Ifølge FN's fødevarer- og landbrugsorganisation (FAO) mistede Jorden i perioden mellem år 1900 og 2000 75 % af diversiteten af dyrkede planter, og samtidig konkluderede The Millennium Ecosystem Assessment fra 2005, at Jordens økosystemer på grund af vores aktiviteter har ændret sig hurtigere de seneste 50 år end på noget andet tidspunkt i menneskets historie. FN har i sit Global Biodiversity Outlook fra i år konkluderet, at "overordnet bevæger arter sig fortsat hastigt mod udryddelse".

Den 19. oktober 2020 offentliggjorde Europa-Kommissionen sin seneste vurdering af naturtilstanden i EU. Kommissionen peger på vedvarende pres på EU's natur og konkluderer, at "tab af beskyttede levesteder og arter fortsætter stadig, og hvis der ikke tages fat på dette, vil det uundgåeligt resultere i den fortsatte erosion af vores biodiversitet og de vitale tjenester, de leverer, hvilket sætter menneskers sundhed og velstand i fare".

Naturens tilstand i EU: Nøgletal

- 81 % af habitatvurderingerne på tværs af EU viser dårlig naturtilstand, mens kun 9 % viser tegn på forbedring og 36 % fortsat forringes.
- Græsland, klitter og moser har den største nedadgående trend.
- Skove viser den største fremgang (13 %).
- Kun 6 % af alle arter viser tegn på fremgang, mens mere end en tredjedel udvikler sig mod en dårligere tilstand.
- Halvdelen (47 %) af de 463 fuglearter i EU har en god bevaringsstatus, hvilket er 5 % mindre end for perioden mellem 2008 og 2012. Andelen af fugle med dårlig bevaringsstatus (39 %) er steget med 7 % i de seneste seks år.
- En fjerdedel af arterne har en god bevaringsstatus. Det er fire procent mere end forrige afrapporteringsperiode.
- Kun 15 % af habitaterne i EU viser gunstig bevaringsstatus, mens størstedelen fortsætter med at vise ugunstig (45 %) eller stærkt ugunstig bevaringsstatus (36 %).

EU-landenes økologiske fodaftryk er for stort

Presset på naturen og biodiversiteten kommer fra menneskets overdrevne brug af klodens ressourcer og den plads, vi og vores forbrug optager. Ingen ressource må bruges i et større omfang, end at den kan regenerere fuldstændigt indenfor kort tid. En lang periode med overforbrug fører til miljødælæggelse, og på et tidspunkt mistes grundlaget for eksistens.

Menneskelig aktivitet optager en større og større del af Jordens overflade, og vi bruger i dag ressourcer svarende til den produktion 1,7 planet kan understøtte pr. år. EU har 2,2 globale hektar til rådighed pr. person, men bruger i dag 4,5 hektar pr. person til at tilfredsstille sit forbrug. Det er kun overgået af Nordamerika, mens europæiske lande uden for EU bruger 3,5 hektar pr. person, Mellemøsten, Centralasien og Latinamerika 2,7 hektar pr. person, Asien og Stillehavsområdet 1,5 hektar pr. person og Afrika 1,4 hektar/person.¹

I dagens stadig mere globaliserede økonomi fremskynder internationale handelsforbindelser nedbrydning af levesteder langt væk fra forbrugsstedet. EU har et højt økologisk fodaftryk og er stærkt afhængig af import af ressourcer og varer fra hele verden, hvilket strækker EU's indvirkning på tab af biodiversitet og nedbrydning af økosystemet langt ud over EU's grænser. EU får dækket sit behov gennem landoptag andre steder i verden, hvor EU gennem sit forbrug optager land, hvilket fører til afskovning og indirekte og direkte ændret arealanvendelse.

FN understreger i sin rapport, at bæredygtighed ikke kan opnås gennem effektivisering, men at vi bliver nødt til at adressere forbruget. Desuden peger rapporten også på, at ødelæggende industrier som det industrielle landbrug og den fossile energisektor, modtager store subsidier, der undergraver biodiversiteten. I øjeblikket forbruger mennesker i den rige del af verden ressourcer 32 gange hurtigere end i den fattige del.² Forbruget er derfor en langt vigtigere årsag end befolkningstallet.

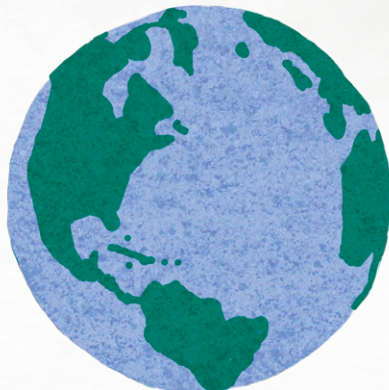
¹ Data er fundet på www.overshootday.org/

² Diamond, J. (2008) What's Your Consumption Factor; Tilgået 4.12.2020 på <https://www.nytimes.com/2008/01/02/opinion/02diamond.html>

EU's strategier

EU har en biodiversitetsstrategi, der har etableret mål for 2020. Hovedmålet er at stoppe tabet af biodiversitet og degraderingen af økosystemtjenester i EU i 2020 og genoprette dem i det "omfang, det er muligt". Strategien består af overskriften og seks overordnede målsætninger (se boks).

Målene i strategien betyder, at 34 % af habitaternes og 25 % af arternes vurderinger skal være gunstige eller have opnået betydelig forbedring af deres status i 2020. For fugle er målet, at 78 % af bevaringsstatusserne for arterne enten skal være gunstige eller i forbedring i 2020. I 2015 blev strategien evalueret midtvejs og viste, at der ikke var noget betydeligt fremskridt mod at nå hovedmålet og mål 3. Mål 1, 2, 4 og 6 viste fremskridt, men i et utilstrækkeligt tempo, mens kun mål 5 var på rette vej. Der er altså ikke tvivl om, at EU ikke når sine mål.

EU's hovedmål for 2020 for biodiversitet

HOVEDMÅL: Standse tabet af biodiversitet og forringelsen af økosystemtjenester i EU inden udgangen af 2020 og — i det omfang, det er muligt — retablere dem og samtidig intensivere EU's bestræbelser på at standse tabet af biodiversitet på globalt plan.

MÅL 1: Gennemføre fugle- og habitatdirektiverne fuldt ud

MÅL 2: Bibeholde og retablere økosystemer og økosystemtjenester

MÅL 3: Øge landbrugets og skovbrugets bidrag til bevarelse og forøgelse af biodiversiteten

MÅL 4: Sikre en bæredygtig udnyttelse af fiskeriresourcerne

MÅL 5: Bekæmpe invasive fremmede arter

MÅL 6: Medvirke til at forhindre tab af biodiversitet på globalt plan

EU har også fået en ny biodiversitetsstrategi for 2030. Ifølge den skal EU oprette 30 % land- og havområder, der er beskyttede, indføre bindende mål for naturgenopretning, udvide det økologiske landbrug, standse tabet af bestøvere, plante tre milliarder træer, retablere 25.000 km floder, mindske brugen af pesticider med 50 %. Ifølge strategien skal EU frigøre 20 millioner euro om året til biodiversitet, hvilket er første gang, der er sat mål for penge til biodiversitet i EU's budget.

EU har desuden en vision for 2050, hvor EU's biodiversitet og de tilhørende økosystemtjenester skal være beskyttet, værdiansat og passende reetableret på grund af deres iboende værdi og deres væsentlige bidrag til menneskers trivsel og den økonomiske velstand og for at undgå de katastrofale ændringer, der forårsages af tabet af biodiversitet.

HVAD HAR NATUREN GJORT FOR OS?

Biodiversiteten er en del af forskellige økosystemer, som udfører naturlige funktioner, der gør menneskelig eksistens mulig og forbedrer vores livskvalitet. Det er funktioner, som økosystemerne yder for os (derfor kaldes de ofte tjenester). Biodiversiteten er essentiel for, at økosystemerne fungerer, og virker samtidig stabiliserende på dem over tid, da de er mere modstandsdygtige og evner at komme sig, hvis flere arter udfører de samme funktioner – især hvis arterne reagerer forskelligt på miljømæssige forandringer og forstyrrelser. Tab af biodiversitet kan derfor reducere økosystemers evne til at opfange biologisk essentielle ressourcer, producere biomasse, nedbryde, genbruge og cirkulere næringsstoffer. Vores overlevelse er afhængig af de funktioner, biodiversiteten og økosystemerne udfører.

Naturen skaber liv

Grønne planter og planteplankton danner ilt under fotosyntesen. Uden planter, og især alger, som danner 80 % af jordens ilt, ville der ikke være dyre- og menneskeliv.

Naturen sørger for bestøvning

En mangfoldig bestand af insekter er vigtig for bestøvning af blomster og derfor for frøproduktion og planters overlevelse.

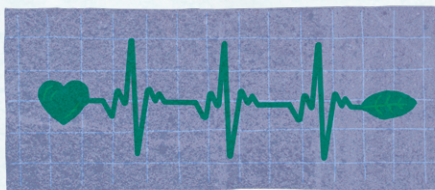
Naturen skaber grundlag for madproduktion

Biodiversiteten danner og understøtter sunde jorde, renser vand og sørger for diversitet af bestøvere. En rig biodiversitet understøtter modstandskraften mod skadedyr, sygdomme og klimæændringer.

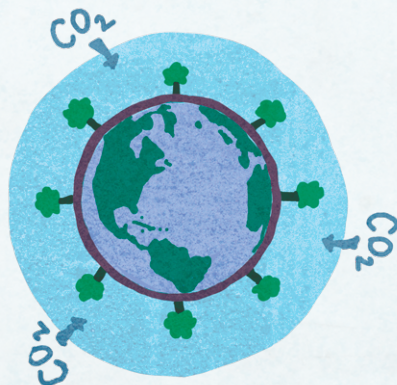
Naturen bidrager til sunde liv

Velfungerende økosystemer understøtter menneskers fysiske og mentale helbred. Vi har et rigere og sundere liv, når vi er i eller nær naturen, og økosystemerne forsyner os med ren luft og vand og er kilder til medicin.

Naturen afbøder klimaændringerne

Sunde økosystemer på landjorden og i havene mindsker udledning af drivhusgasser og opretholder jordens kulstoflagre. I alt lagres 5,6 gigaton kulstof om året i græssernes rødder på sletter og marker, i træernes stammer og grene, i store moser og ikke mindst i havenes plankton.

Naturen giver ressourcer og tjenester

Byggeri, energi og tekstiler er blandt de sektorer, der er afhængige af naturens ressourcer. Tømmer til byggeri, inventar og energiforsyning og fisk, er eksempler på naturressourcer, der "høstes". Økosystemer leverer også forsyningsfunktioner som vand, mad, træ og genetiske ressourcer.

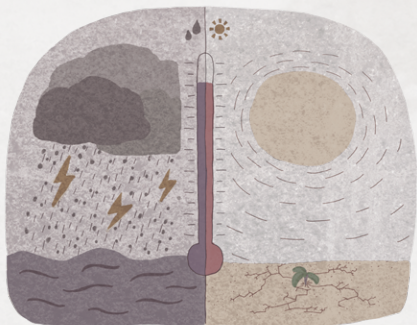
HVAD HAR VI GJORT FOR NATUREN?

Biodiversitet er en af de planetære grænser, der er mest i risikozonen. Det tyder på, at økosystemer og biodiversitet har brug for en minimumskvalitet for at fungere, og at de under kritiske tærskler pludselig kan skifte karakter og ikke være i stand til at levere de samme funktioner. Tærsklerne kan også forstærke feedbackmekanismer, som øger effekterne, og forsinkelseeffekter kan lede til "tipping points", hvor tilstanden pludselig ændrer sig radikalt. Det gør det svært at forudsige konsekvenserne og kontrollere dem.

Vores industrielle landbrug ødelægger naturen

Det industrielle landbrug bidrager til tab af levesteder og arter gennem dyrkning af monokulturer, mangel på græssende dyr, sprøjtegifte, kunstgødning, pløjning, dræning og vanding. Det er især den store animalske produktion og den tilhørende dyrkning af foder, der øger brugen af landbrugsland og derved mindsker pladsen til økosystemer og biodiversitet.

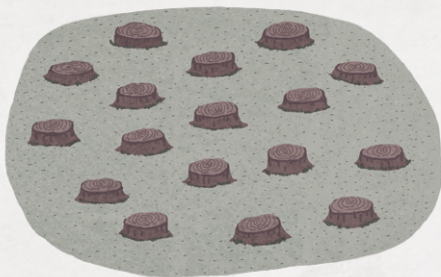

Vi har skabt klimaforandringerne

Temperaturstigninger ændrer levesteder og forstyrrer arters hjemsteder, så at arterne ikke længere kan leve der. For meget eller for lidt nedbør kan også resultere i stress og især tørke kan udrydde arter.

Vi udrydder pladsen til naturen

Mange levesteder i de fugtige områder som moser, vandløb, småsøer og enge er forsvundet. Mange levende hegn og småskove er fjernet, og de store græsædere er sat på stald. Insekter og fugle mangler de levesteder, der er forsvundet til fordel for ensartede dyrkningsarealer og byområder. I løbet af de seneste 60 år er mere end halvdelen af jordens tropiske skove ødelagt.

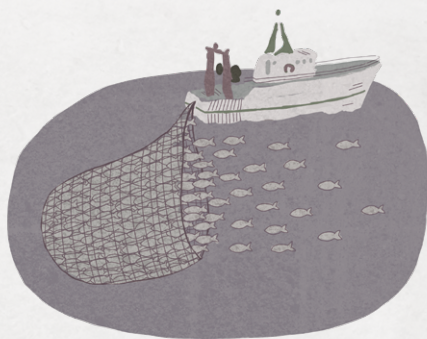

Vi har forurenet luften, vandet og jorden

Gennem blandt andet det industrielle landbrug, fossil energi-produktion, transportsektoren og den kemiske industri udledes kemikalier og forurenende stoffer til luften, vandet og jorden hvilket ødelægger levesteder.

Vi sælger naturen

Gennem off-setting kompenseres ødelæggende aktiviteter ved at betale for mindre ødelæggelse andre steder. Men ofte medvirker kompensationen ikke til reelt forbedrende aktiviteter, og de ødelæggende aktiviteter flyttes bare rundt. Samtidig er offsetting en vareliggørelse af naturen.

Vi driver rovdrift på dyrene

Udover at ødelægge levesteder, driver vi også rovdrift på dyr på land og i vand gennem jagt og overfiskeri. Siden 1950 er 90 % af de største fisk forsvundet. Ifølge FN's Fødevarer- og Landbrugsorganisation fiskes 33,1 % af de globale fiskebestande ikke bæredygtigt.

HVAD KAN VI GØRE FOR NATUREN?

Fordi naturødelæggelsen i høj grad afhænger af vores forbrug, har vi også mulighed for at påvirke ødelæggelsen. Vi lever i en verden med en begrænset mængde ressourcer – både hvad angår de ikkefornyelige ressourcer som metaller og fosfor og de fornyelige ressourcer som træ og drikkevand. At skære ned på vores forbrug er den hurtigste og en nødvendig vej til at skabe den natur og biodiversitet, vi selv er afhængige af.

Vores madvalg har stor indflydelse på fødevarerproduktionens konsekvenser for natur og biodiversitet. Ved at vælge økologisk kan vi undgå kunstgødning, GMO og sprøjtegift. Ved at spise fær-

re animalske produkter bliver der mindre brug for landbrugsland og derved mere plads til naturen.

Desuden kan man vælge produkter fremstillet af naturmaterialer frem for kemiske materialer, for eksempel hamp og hør til tekstiler og til isolering af huse.

HVAD KAN PRODUCENTER GØRE FOR NATUREN?

Der er mange ting man ikke kan påvirke gennem sit forbrug, da man kun kan vælge, hvad der er tilgængeligt på markedet. Diverse producenter har også mulighed for at ændre deres metoder, så de bliver bedre for natur og biodiversitet.

Et andet jordbrug

Især i landbruget er der mulighed for at ændre produktionsforholdene, så naturen tilgodeses. Det kan være gennem pløjefri og økologisk dyrkning, og ved at integrere mere biodiversitet på markarealer gennem blandt andet levende læhegn og vedvarende græsningsarealer.

Det vil også være en fordel at erstatte økologisk ineffektive drøvtyggere såsom kvæg, geder og får med enmavede dyr såsom fjerkræ – og selvfølgelig minimere den animalske produktion. Samtidig skal husdyrproduktionen være mere ekstensiv og også integreres med naturpleje og andre strukturer og funktioner i økosystemerne.

Et skånsomt fiskeri

Storskala-fiskerimetoder ødelægger havbunden og medfører ofte også bifangst. Men det er muligt at anvende skånsomme metoder ved at bruge fiskeredskeer, der har en minimal eller slet ingen påvirkning af havbunden, næsten ingen bifangst og et meget lille brændstofforbrug. Det kan være garnfiskeri eller det traditionelle danske snurrevods-fiskeri.

Cirkulær produktion

Med cirkulær økonomi menes at beholde materialer og produkter i det økonomiske kredsløb og derved minimere affaldsmængde og ressourcebrug. Cirkulær økonomi kan bestå af genanvendelse og genbrug for eksempel ved at reparere eller opgradere. Et eksempel er dyrkning af svampe i kaffegrums, hvor dyrkningsmediet i sidste ende kan anvendes som gødning.

HVAD SKAL POLITIKERNE GØRE FOR NATUREN?

Det er umuligt at ændre situationen på egen hånd, både som forbruger og som producent. Der er brug for de rigtige rammer og strukturer. Lige nu opnår ødelæggende industrier mange fordele, mens initiativer, der understøtter naturen og biodiversiteten, ikke støttes. Politikerne står derfor med mange muligheder for at ændre situationen.

Nye politikker

Der er brug for konkrete politikker for natur og biodiversitet, men også integrering af beskyttelsen af biodiversitet, naturbeskyttelse og beskyttelse af økosystemfunktioner i andre politikker, især landbrugspolitikken. Der er brug for at vedtage lovgivning på en række områder herunder beskyttelse af bestøvere og en skovlov. EU-Kommissionen bør også genoptage sit forslag til en strategi for beskyttelse og bæredygtig anvendelse af jord.

Reform af landbrugspolitikken

Der er brug for reformer af eksisterende politikker, især af EU's fælles landbrugspolitik. Den forelagte reform lever på ingen måde op til det nødvendige. Der er brug for, at græs- og landbrugsområder forvaltes mere ekstensivt, at kravene til de økologiske fokusområder og krydsoverensstemmelsen bliver styrket, flere krav om efterafgrøder og sædskifte, og at brugen af gødning og kvælstofbalancerne på gårdniveau bliver udlignet for at beskytte vandmiljøet. Der er brug for politikker, der favoriserer landbrugspraksisser, som øger biodiversiteten ved at fremme småskala ekstensivt og agroøkologisk landbrug.

Mere natur

EU's politikker skal garantere mere plads til naturen, både beskyttede områder og mere integration af biodiversitet på områder, der har andre formål. Det indebærer fuldendelse af Natura 2000-netværket herunder især havområderne. Der er i højere grad brug for sammenkædning af naturområder og Natura 2000-områder for at skabe korridorer for dyrelivet samt større sammenhængende områder med plads til hele fødekæder. Det er nødvendigt, at direktiverne implementeres fuldt ud, herunder direktivet om miljøansvar, miljømæssig konsekvensvurdering, nitratdirektiverne og den fælles fiskeripolitik for at stoppe overfiskning. Der er også i høj grad brug for tilstrækkelige midler til forvaltning af Natura 2000-netværket, til en målrettet bevaringsindsats, grøn infrastruktur, genoprettelse af ødelagte økosystemer og ikke mindst til monitorering og dataindsamling.

Grænserne for Jordens bæreevne er allerede væsentligt overskredet. Det globale Nord bruger og har historisk brugt flest ressourcer og bærer hovedansvaret for miljødelæggelserne og den globale opvarmning. En bæredygtig omstilling af lokale og globale produktions-, transport- og forbrugsmønstre er nødvendig, hvis alle nutidige og fremtidige generationer skal have lige adgang til Jordens ressourcer, uden at miljøet overbelastes. NOAH kæmper for en retfærdig og bæredygtig verden, hvor beslutningerne bliver taget demokratisk. Vi kæmper for miljøretfærdighed. NOAH er det danske medlem af det største internationale netværk af miljøorganisationer, Friends of the Earth.

TABET AF EN VERDEN - om naturen, dig og EU

skrevet af Nanna Langevad Clifforth og Inger Vedel for NOAH Friends of the Earth Denmark

Layout og illustrationer: Terese Skovhus, tereseskovhus.com

Trykt af: Eks-Skolens Trykkeri på 100 procent genbrugspapir

1. udgave, december, 2020

ISBN 978-87-93536-71-5 (trykt udgave)

ISBN 978-87-93536-72-0 (digital udgave, pdf)

Udgivet af NOAHs forlag 2020

Pjecen findes på www.noah.dk/materialer

Trykte eksemplarer kan bestilles på noah@noah.dk eller tlf. 35 36 12 12

Citeres som: NOAH Friends of the Earth Denmark, 2020. TABET AF EN VERDEN - om naturen, dig og EU

NOAH Friends of the Earth Denmark

Nørrebrogade 39, 1. tv

2200 København N

Telefon: 35 36 12 12

noah@noah.dk

www.noah.dk

www.facebook.com/miljoeretfaerdighed

@noah_dk

Støttet af europarådet

